

“Elämästä, eikä lainkaan oikeudesta, on tullut panos poliittisissa kamppailuissa, vaikka ne muotoiltaisiinkin oikeuksien myöntämisen perustein.”

Ilmestyessään Ranskassa *Tiedontaito* aiheutti seksuaalisuutta koskevan puheen räjähdysken, ja kuitenkin Foucault ihmetteli kirjan epilogia koskevaa hiljaisuutta. Vaikka kirja on lyhyt, ihmiset eivät nähtävästi ole jaksaneet lukea sitä loppuun saakka, naurahti hän korostaen viimeisen luvun merkitystä. Näillä Gilles Deleuzen kirjan parhaimmiksi kuvaamilla sivuilla Foucault yhdistää modernin seksuaalisuuden koneiston (*dispositif*) biovallan käsitteeseen, ja sukupuolisuu-den poliittinen merkitys ilmaantuu biovallan kahdessa rekisterissä: mikro- ja makrovallassa, yhtäältä ruumiin yksilöistämässä ja pikkutarkassa ruumiin voimien jakamisessa ja lisäämisessä, toisaalta väestösäätelyssä ja koko yhteiskuntaruumiin hallinnassa. “Sukupuoli on sisäänkäskykeino sekä ruumiin että lajin elämään” ja siksi erinomaisesti yksilöivälle ja totalisoivalle biovallalle, joka pyrkii sekä yksilön että lajin elävän ruumiin tuottoisaman hallinnointiin voimistamalla näihin sisältyviä elämän varantoja.

Vuosituhanasia kohtalon vaaka oli jakanut ihmisen olemassaolon elämän epävarmuuteen ja kuoleman jatkuvasti läsnäolevaan herruuteen, kunnes uudella ajalla nälänhätien ja kulkutautien heilittämisen, maataloustekniikan kehittyminen ja elämää edistävää tietämys näytti vähentävän kuoleman arkipäiväisyyttä ja lisäävän punnuksia elämän vaakakupissa. Mutta samalla

elämä sai uuden poliittisen painoarvon ja sen voimavaroista tuli myös hallinnollisten teknologioiden positiivinen kohde. Biovallassa elämä ei asetu poliittiseksi objektiksi kiellon tai rajoituksen vaan tuottavan suhteen kautta. Kyse ei ole klassisesta eläimellisten halujen alistamisen projektista, jossa luodaan kiellon kautta poliittiseen olemassaoloon kykenevä hyveellinen subjekti, eikä myöskään yrityksestä rajoittaa lailla alamaisten elämää, vaan pyrkimyksestä ohjata, kiihottaa, kanavoida ja tuottaa elämää. Biovallassa ei ole kyse siis vain klassisesta poliittisesta elämästä (*bios politikos*), jonka ihminen lunasti erossaan muista elävistä olennoista lähinnä “jumalallisen” osansa, kykynsä symbolifunktioon, kautta vaan yleisen elämän (*zoë*), jonka ihminen jakaa kaikkien elollisten olentojen kanssa, tuottavuuden hallinnoinnista ja politisoinnista. Mallina yleisen elämän (*zoë*) hallinnassa ei toimi utopia jumalten neuvostosta tai taivaallisesta rauhasta vaan jo *Tarkkailta ja rangaista*-teoksessa ennemminkin eläintarha: “*Panopticon* on kuninkaallinen eläintarha, jossa eläimen tilalla on ihminen.” Modernin vallan äärimmäinen ja synkeä hahmo ei ole Bataillea kiinnostanut verta, transgressiota ja inestää juhliva myyttinen linnanhera Gilles de Rais, ritari Siniparta, vaan arkinen kanatarhuri Heinrich Himmler, tai kuten Foucault toisaalla kirjoittaa apokalyptisin ratsastajista: “Missä muodossa ne yhtäkkiä ilmaantuvat ja millaisin kasvoin? Kulkutauteina, sotien valtavina teurastuksina vaiko nälänhätinä? Vai voisiko kyse olla neljästä pienestä madosta, jotka meillä kaikilla on aivois-

samme, syvällä päässämme, sydäntemme syvyyksissä.”

Biovalta ei kuitenkaan implikoi totalitarismia, eikä totaalin valta tarkoita autoritaarista tai hierarkkista valtaa, vaan valtaa ilman ulkopuolta eli valtaa ilman auktoriteettia tai suvereenia perustaa. Suvereenin klassinen oikeus päättää elämästä ja kuolemasta (*jus vitae ac necis*) korvautuu biovallassa elävää ainesta arvon ja hyödyn alueella jakavilla teknologioilla. Biovallan toimeenpanija ei ole suvereenin verinen, väkivallalla väkivaltaa järjestävä ja elämää rajoittava miekka, oikeuden ase, joka kohteensa ylittäen jakaa maailman juridisesti sallittuihin ja sallimattomiin tekoihin ja sanktioi tuon transsendentin lain rikkomisen kuoleman uhalla. Biovalta ei koske pelkästään oikeudellisia subjekteja vaan eläviä olentoja, ja siksi sen vallan on immanen-tisti “sijoitettava itse elämän tasolle”, kuten normin normatiivisuuden eli sen juridisen aspektin naturalisoivissa normalisoivissa teknologioissa. Normalisoiva valta on Foucault’lle tulosta elämään kohdistuneista poliittisista teknologioista. Näissä toteutuu poliisijärjestyksen periaate säännöksi tulleesta poikkeustilasta, jossa kitka lain ja sen aktualisaation – *de juren ja de facton* – välillä on hävitetty. Suvereenin esitys ja sinetin etäinen mahti on korvattu välittömän normin itseilmaisulla, arvostelman myyttinen väkivalta hallinnon teknologialla. “Sukupuoli ei ole tuomioistumen vaan hallinnon asia.”

Hypoteesi kansan “ruumiin”, väestön, hallinnointiin keskittyneestä elämän tarpeiden tuottavasta hallinnoinnista (siis klassisesti *oikonomias-ta*, jota juuri kameralistit korostivat juridisen lain sijaan)

johti Foucault'n hallinnollistumisen tutkimukseen. Väestön käsitteen kautta moderni sekularisoituvu yhteiskunta kuitenkin sisäistää oman perustansa, ja elämän nimissä elämää hallinnoivassa biovallassa väestön elämästä tulee hallinnollisesti transsendentaalisempiirinen kahdentuma. "Elämä sijoittuu samanaikaisesti historian ulkopuolelle – sen biologisena kehyksenä – ja inhimillisen historiallisuuden sisäpuolelle, jonne sen tieto ja valtatekniikat pystyvät tunkeutumaan." Foucault'n biovallassa näkemä elämän kahdentuma on näin analoginen tämän 60-luvulla analysoimalle elämän transsendentaalisempiirille kahdentumalle moderneissa ihmistieteissä, missä klassisen representaation järjestyksen hajottua uusi, äärellisyyden analytiikan avaa elämän käsite toimi *a posteriorista a priorin* tekemänä transsendentaalin ja empiriisen yhteensitovana uutena järjestyksen positiviteettina. Modernin filosofian antropologinen uni asettuu näin analogisena demokraattis-normalisoivan yhteiskunnan antropologiselle unelle. Foucault ei kuitenkaan kutsu herättäjäksi uutta suvereenia auktoriteettia, vaan samalla tavalla kuin *Les choses et les mots* kritisoi kaikkia tiedon uskartselolaisia suvereenia legitimoitumiskyksiä äärellisyyden aikakaudella, *Tiedontähtö* kritisoi suvereenia vallan legitimoitumiskyksiä biovallan aikakaudella.

Biovallan käsite on Foucault'n sisäänpääsykeino poliittisen teorian. *Seksuaalisuuden historiasta* tulee kommentti poliittiseen ajatteluun, mikä kiteytyy lauseessa: "Poliittisessa ajattelussa emme ole vielä leikanneet (*coupé*) suvereenin päätä." Suvereniteetin ja varsinkin valtiol-

lisen suvereenin teema näyttää hallitsevan poliittista ajattelua, vaikka Carl Schmitt kirjoitti vuosikymmeniä aikaisemmin: "Valtio, tämä eurooppalaisen muodon ja länsimaisen rationalismin mestariteos on syösty valtaistuimelta." Foucault'n omassa "parturissa" ei kyse ole kuitenkaan haikailusta suvereenin perään eikä "kalifiksi kalifin paikalle" -haaveen toteuttavasta kehotuksesta vallankaappaukseen (*coup d'état*) vaan ennemminkin kriittisestä kommentista aikakauden valtiokeskeiselle vallankumousajattelulle. Samoin kuin tiedon kumouksissa, jotka opettavat meitä "ajattelemaan toisin", ei todellisissa yhteiskunnallisissa kumouksissa, jotka opettavat meidät "elämään toisin", ole kyse vain arvojen kumouksista vaan itse muodon ja rakenteen muutoksista. Sen sijaan, että suvereeni keikautettaisiin (*coup*) toisin päin ja suvereenin negatiivinen valta (kielto, alistaminen, rajoitus) korvattaisiin determinoidulla ja symmetrisellä negaatiolla eli kaksoisnegaatiolla, suvereenin pään leikkaus (*coupé*) edellyttää yritystä kiistää suvereeniin sitoutunut ongelmatiikka asetumalla sen kanssa epäsymmetrisesti poikkiteloin. Seksuaalisuuden ironia, joka saa "vapautumisen" nimissä seksivallankumoukselliset alistumaan seksin "ankaralle kuningudelle" on analoginen poliittisen kritiikin ironialle, joka "vapautumisen" nimissä toistaa alistumisen ja vapautumisen, hyväksynnän tai hylkäämisen tyhjää dialektiikkaa.

Foucault'le vallan sitomisen juridis-poliittiseen oikeuteen toistaa loputtomiin oikeudettoman ja oikeutetun sekä valtion ja suvereeniuuden problematiikkaa. Foucault

väittää, että alistava ja kieltävä oikeuden malli ei ainoastaan estä meitä ymmärtämästä tuon mallin tuolla puolen toimivia biovallan teknologioita vaan saa meidät myös hyväksymään kriitikkömästi vallan. "Valta ymmärrettyinä puhtaaksi vapauden tielle asetetuksi rajaksi on ainakin meidän yhteiskunnassamme oman hyväksyttävyytensä ehto." Kiellon hypoteesi lohduttaa antaen toiveen kiellon rajaamasta koskemattoman vapauden suvereenista alueesta. Nähdessämme vallassa vain kiellon ja tunnistaessamme vallan vain oikeuden muodossa toistamme yhä uudetaan oikeudellisesti perustellun monarkian rakenteen. Monarkin kasvojen vaihtaminen sisällöllisesti oikeutetumpiin kasvoihin (esim. kansan) ei auta, jos säilytämme edelleen kriitikkömän suvereeniteetin instanssin. Jos seksuaalisuuden aikakaudella ei pidä luulla, että sanomalla "kyllä" sukupuolisuudelle sanotaan "ei" vallalle, ei biovallan aikakaudella pidä luulla, että sanomalla kyllä "elämälle" sanotaan ei vallalle. Moderni *thanatopoliittikka* on vain biovallan kääntöpuoli. "Sotia ei käydä enää puolustettavan suvereenin vaan kaikkien ihmisten olemassaolon nimissä. Kokonaisia väestöjä pannaan tappamaan toinen toisinaan sillä verukkeella, että se on heidän olemassaolonsa kannalta välttämätöntä." On siis turha asettaa pyhän elämän suvereniteettia elämän haltuunottavia teknologioita vastaan; sen sijaan on pyrittävä elämän käsitteen ja käytäntöjen problematisointiin aikana, jolloin elämästä on tullut pelipanos politiikassa.

Markku Koivusalo